

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ

ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НОТАРІАТ УКРАЇНИ**

ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ

ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ ПРАВО
ПІДГОТОВКИ ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ
ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 08 ПРАВО
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 081 ПРАВО

Рекомендовано кафедрою
управління у сфері цивільного захисту на 2022-2023 навчальний рік.
Протокол від 23 серпня 2022 року № 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Нотаріат України»

2022 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Програма вивчення вибіркового компонента «Нотаріат України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право».

Предметом вивченням навчальної дисципліни є сукупність правовідносин, що виникають у сфері нотаріальної діяльності, практики застосування законодавства України про нотаріат, а також перспективи розвитку та реформування нотаріальної діяльності.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Аліна Анатоліївна БІЛЕКА
Контактна інформація	
E-mail	bileka_alina@chipb.org.in
Наукові інтереси	аграрне, земельне та екологічне право
Професійні здібності	кандидат юридичних наук, доцент

Метою викладання навчальної дисципліни «Нотаріат України» є формування у майбутніх фахівців належного рівня правових знань, системи професійних навичок та умінь щодо практичного застосування положень законодавства про нотаріальну діяльність.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Нотаріат України» є ознайомлення здобувачів з історію виникнення та розвитку нотаріату як інституту превентивного правосуддя; розширенні кола знань про сутність нотаріальної діяльності в Україні; виробленні вмінь практичного тлумачення та застосування правових приписів з питань нотаріальної діяльності під час аналізу практичних ситуацій.

Після вивчення навчальної дисципліни «Нотаріат України» здобувачі вищої освіти повинні набути та отримати:

знання: про джерела нотаріального процесу; основні напрямки нотаріальної діяльності при охороні й захисті прав фізичних та юридичних осіб; принципи нотаріального провадження; місце нотаріального процесу в правовій системі України; професійні права та обов'язки нотаріуса; організаційну побудову нотаріального процесу в Україні; компетенцію нотаріальних органів та посадових осіб щодо вчинення нотаріальних дій; загальні правила вчинення нотаріальних дій; особливості вчинення окремих видів нотаріальних дій.

уміння: орієнтуватися в системі законодавства України про нотаріат та знаходити в ньому необхідну для конкретного випадку норму; аналізувати нормативні акти, що стосуються нотаріальної діяльності та застосовувати їх у своїй практичній діяльності; вчиняти нотаріальні дії; складати проекти угод і заяв; виготовляти копії документів та виписки з них; давати пояснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру;

розв'язувати практичні завдання, що виникають при застосуванні норм права до конкретних практичних ситуацій та складати відповідні документи.

комунікація: вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію; пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;

автономія та відповідальність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти: здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями; здатність бути критичним та самокритичним; здатність працювати в команді; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми; знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів; повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи; знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини; здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права; здатність застосовувати знання засад, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право; знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права; здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти; здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції; здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності; здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування; здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна	заочна

	(денна)	(дистанційна)
Статус дисципліни ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ		
Рік підготовки	2024-2025	
Семестр	5	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	
- кількість модулів	2	
- загальна кількість годин	90	
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	16	
- практичні заняття (годин)		
- семінарські заняття (годин)	18	
- лабораторні заняття (годин)		
- курсовий проект (робота) (годин)		
- інші види занять (годин)		
- самостійна робота (годин)	56	
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)		
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	залік 5 семестр	

Передумови для вивчення дисципліни

«Нотаріат України» базується на знанні здобувачами вищої освіти теорії держави і права, конституційного, цивільного права.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми Право підготовки здобувачів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти спеціальності 081 Право вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Код	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики)	Кіл-ть кредитів	Форма контролю	Компетентність (ЗК\СК)	
1. ОBOB'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ОПП					
ВК18	Нотаріат України	3	залік	1,2,3,4,7,8,9,10,11,12	3,4,7, 8, 11, 12, 13, 15, 16
Загальні компетентності (ЗК)		ЗК 1. Здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу. ЗК 2 Здатність застосовувати знання у практичних			

	<p>ситуаціях. ЗК 3 Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7 Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 8. Здатність бути критичним та самокритичним.</p> <p>ЗК 9 Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 10 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК 12 Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.</p>
<p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)</p>	<p>СК 3 Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.</p> <p>СК4 Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.</p> <p>СК 7 Здатність застосовувати знання засад, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.</p> <p>СК 8 Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.</p> <p>СК 9 Знання і розуміння основ правового регулювання обігу публічних грошових коштів.</p> <p>СК 10 Знання і розуміння соціальної природи трудових відносин та їх правового регулювання.</p> <p>СК 11 Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.</p> <p>СК 12 Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>СК 13 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.</p> <p>СК 15 Здатність до самостійної підготовки проектів</p>

	<p>актів правозастосування. СК16 Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p>
--	--

Основними програмними результатами навчання є ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання; ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел; ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми; ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю; ПРН 7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами; ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин; ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога і діяти відповідно до отриманих рекомендацій; ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту; ПРН 17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань груп; ПРН 18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи; ПРН 19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права; ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Загальні питання регламентації відносин у сфері нотаріальної діяльності.

Тема 1.1 Становлення нотаріату як інституту превентивного правосуддя

Поняття нотаріату та нотаріальної діяльності. Функції нотаріату. Нотаріат як інститут превентивного правосуддя. Виникнення та розвиток нотаріату в Західній Європі. Становлення нотаріату в Україні. Правова основа діяльності нотаріату. Основні світові системи нотаріату.

Тема 1.2 Державне регулювання нотаріальної діяльності

Державне регулювання нотаріальної діяльності. Повноваження Міністерства юстиції України, головних управлінь юстиції в областях, місті Києві з питань контролю за організацією нотаріату. Органи і особи, які вчиняють нотаріальні дії. Нотаріальний округ. Нотаріальне діловодство і звітність. Складання та оформлення нотаріальних документів. Мова нотаріального діловодства. Вища кваліфікаційна комісія нотаріату та порядок її роботи.

Тема 1.3 Правовий статус нотаріуса

Поняття нотаріуса. Вимоги до осіб, які претендують на зайняття посади нотаріуса. Присяга нотаріуса. Помічник нотаріуса. Права та обов'язки нотаріуса. Підвищення кваліфікації нотаріусів. Питання деонтології в діяльності нотаріальних органів. Правила професійної етики нотаріусів України. Нотаріальна таємниця. Гарантії нотаріальної діяльності. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій.

Тема 1.4 Компетенція та повноваження щодо вчинення нотаріальних дій

Поняття компетенції нотаріальних органів та її види. Предметна компетенція. Територіальна компетенція. Нотаріальні дії, що вчиняють нотаріуси. Нотаріальні дії, що вчиняються в державних нотаріальних архівах. Нотаріальні дії, що вчиняються посадовими особами органів місцевого самоврядування. Нотаріальні дії, вчинювані консульськими установами України. Повноваження посадових осіб на посвідчення заповітів, що прирівнюювані до нотаріально посвідчених, та засвідчення справжності підпису на документах.

Тема 1.5 Професійне самоврядування нотаріусів

Поняття та мета самоврядування нотаріусів. Правовий статус Нотаріальної палати України. Засади, мета та повноваження Нотаріальної палати України. Умови і порядок набуття та припинення членства в Нотаріальній палаті України. Органи та структура Нотаріальної палати України. Особливості та принципи діяльності Міжнародного союзу нотаріату. Комісія Нотаріальної палати України по міжнародному співробітництву.

Модуль 2. Правове регулювання порядку вчинення окремих нотаріальних дій.

Тема 2.1 Загальні правила вчинення нотаріальних дій

Місце вчинення нотаріальних дій. Строки вчинення нотаріальних дій. Установлення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб і перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб, перевірка повноважень представника фізичної або юридичної особи. Встановлення намірів сторін вчиняти правочин. Підписання нотаріально посвідчених правочинів, заяв та інших документів. Витребування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії. Використання відомостей Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Вимоги до документів, що подаються для вчинення нотаріальної дії. Вчинення посвідчених написів та видача свідоцтва. Відмова у вчиненні нотаріальних дій. Оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні. Заходи, що вживаються нотаріусом або посадовою особою, яка вчиняє нотаріальні дії, при виявленні порушення законодавства. Реєстрація нотаріальних дій. Видача дублікату нотаріально посвідченого документа.

Тема 2.2 Охоронні нотаріальні провадження

Охорона спадкового майна. Опис спадкового майна і передача його на зберігання. Винагорода за зберігання спадкового майна. Повідомлення спадкоємців про відкриття спадщини. Видача грошових сум із спадкового майна. Припинення охорони спадкового майна. Прийняття в депозит грошових сум і цінних паперів. Повернення прийнятих у депозит грошових сум і цінних паперів. Зберігання документів нотаріусами. Повернення прийнятих на зберігання документів.

Тема 2.3 Видача свідоцтва органами і особами, які вчиняють нотаріальні дії

Свідоцтво про право на спадщину та строки його видачі. Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом. Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом. Видача свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя. Видача свідоцтва про придбання нерухомого майна, яке було предметом застави (іпотеки). Накладання заборони відчуження нерухомого майна та зняття заборони.

Тема 2.4 Засвідчення вірності копій документів, виписок з них, справжності підписів і вірності перекладу. Посвідчення фактів

Засвідчення вірності копій документів. Засвідчення вірності копії з копії документа. Засвідчення вірності виписки з документа. Засвідчення справжності підпису на документах. Засвідчення вірності перекладу.

Посвідчення факту, що громадянин є живим. Посвідчення факту перебування громадянина в певному місці. Посвідчення часу пред'явлення документа. Передача заяв громадян, підприємств, установ та організацій.

Тема 2.5. Міжнародне співробітництво

Міжнародні договори щодо правового регулювання нотаріальної діяльності як частина національного законодавства. Правила застосування міжнародних договорів. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах. Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. Роль нотаріату у забезпеченні законності та правопорядку в міжнародних приватноправових відносинах. Порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України. Застосування іноземного права. Застосування права при охороні спадкового майна та при видачі свідоцтва про право на спадщину. Прийняття нотаріусами документів, складених за кордоном. Порядок зносин нотаріусів з іноземними органами юстиції, правоохоронними органами. Забезпечення доказів, необхідних для ведення справ в органах іноземних держав.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	очна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р. .		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Загальні питання регламентації відносин у сфері нотаріальної діяльності												
Тема 1.1 Становлення нотаріату як інституту превентивного правосуддя	8	2				6		2				
Тема 1.2 Державне регулювання нотаріальної діяльності	10	2	2			6						
Тема 1.3 Правовий статус нотаріуса	10	2	2			6						
Тема 1.4 Компетенція та повноваження щодо вчинення нотаріальних дій	10	2	2			6						
Тема 1.5 Професійне самоврядування нотаріусів	8		2			6						
Разом за модулем 1	46	8	8			30						
Модуль 2. Правове регулювання порядку вчинення окремих нотаріальних дій												
Тема 2.1 Загальні правила вчинення нотаріальних дій	9	2	2			5						
Тема 2.2 Охоронні нотаріальні провадження	8	2	2			6						
Тема 2.3 Видача свідоцтва органами і особами, які вчиняють нотаріальні дії	9	2	2			5						
Тема 2.4 Засвідчення вірності копій документів, виписок з	10	2	2			6						

них, справжності підписів і вірності перекладу. Посвідчення фактів											
Тема 2.5 Міжнародне співробітництво	8		2			4					
Разом за модулем 2	44	8	10			25					
Разом	90	16	18			56					

**Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:
Теми рефератів**

1. Етапи розвитку українського нотаріату.
2. Основні сучасні світові системи нотаріату.
3. Види нотаріальних проваджень, які існують у нотаріальному процесі.
4. Особливості вчинення нотаріальних дій поза робочим місцем нотаріуса.
5. Склад витрат у нотаріальному процесі.
6. Зміст та процедура оформлення акту про морський протест.
7. Мета укладання шлюбного договору та особливості його посвідчення.
8. Процедура розкриття та оголошення заповіту, складеного за нормами іноземного права.
9. Акт консульської легалізації як умова вчинення нотаріальної дії.
10. Етичні обов'язки нотаріуса перед суспільством, заінтересованими особами, колегами.
11. Характеристика співвідношення компетенції нотаріальних органів.
12. Підстави та порядок анулювання свідоцтва на право заняття нотаріальною діяльністю.
13. Система принципів нотаріального процесу.
14. Європейський кодекс нотаріального професійного права.

Завдання для самостійної роботи:

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 1

1. Охарактеризуйте історичний нарис формування нотаріату.
2. Назвіть сучасні системи нотаріату.
3. Розкрийте поняття нотаріату та нотаріальної діяльності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 2

1. Що таке державне регулювання нотаріальної діяльності?
2. Які повноваження державного департаменту реєстрації та нотаріату?
3. Назвіть органи і особи, які вчиняють нотаріальні дії.
4. Що таке нотаріальний округ?
5. Складання та оформлення нотаріальних документів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 3

1. Які вимоги до посади нотаріуса та його права і обов'язки?
2. Охарактеризуйте правовий статус помічник нотаріуса.

3.Що таке нотаріальна таємниця?

4.Які гарантії нотаріальної діяльності?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 4

1.Що входить до компетенції нотаріальних органів?

2.Охарактеризуйте компетенцію виконавчих комітетів місцевих рад.

3.Назвіть повноваження консульських установ і дипломатичних представництв України.

4.В яких випадках посвідчення заповітів і доручень прирівнюються до нотаріальних посвідчень?

5.Що таке територіальна компетенція нотаріальних органів?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 5

1.Назвіть поняття та мету самоврядування нотаріусів.

2.Охарактеризуйте правовий статус Нотаріальної палати України.

3.Що таке міжнародний нотаріальний союз?

4.В чому полягає професійна етика нотаріуса?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 6

1.Назвіть місце та строки вчинення нотаріальних дій.

2.Які підстави та порядок оскарження нотаріальних дій і відмови в їх вчиненні?

3.Який порядок встановлення особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної дії?

4.Що таке нотаріальні акти?

5.Який порядок оплати вчинюваних нотаріальних дій?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 7

1.Який порядок накладення та зняття заборони щодо відчуження нерухомого, рухомого майна та ТЗ?

2.Назвіть матеріально-правовий зміст вжиття заходів щодо спадкового майна?

3.Який порядок прийняття та зберігання документів?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 81

1.Який порядок видачі свідоцтва про право на спадщину?

2.В чому різниця видачі свідоцтва про право на спадщину за законом та за заповітом?

3.Який порядок видачі свідоцтва про придбання жилих будинків з прилюдних торгів?

4.Який порядок накладання заборони на відчуження нерухомого майна?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 9

1.Який порядок видачі свідоцтва про право на спадщину?

2.В чому полягає засвідчення вірності копії з копії документа?

3.В чому полягає засвідчення вірності виписки з документа?

4.Який порядок засвідчення справжності підпису на документах?

5.Що таке посвідчення фактів?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПО ТЕМІ № 10

1.В чому полягає міжнародно-правове співробітництво у нотаріальній сфері?

2.Що таке міжнародний обіг нотаріальних актів?

3.Окресліть правовий статус міжнародного союзу нотаріату.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Форми поточного та підсумкового контролю

Засоби оцінювання

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок здобувачами вищої освіти з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Здобувач вищої освіти, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне

значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переведення до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем) (*Результат навчальних занять за семестр* / *Результат самостійної роботи за семестр*) **10**

Критерії оцінювання

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі.	
<i>Підсумкові бали навчальної дисципліни = Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем) + Кількість балів за підсумковим контролем</i>	

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	
0–34	F	незадовільно

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів вищої освіти, залікових книжках. **Присутність здобувачів вищої освіти на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий

контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів вищої освіти становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

Підсумкові бали навчальної дисципліни	Загальна кількість балів підсумковим контролем)	Кількість балів за підсумковим контролем
--	--	---

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (екзамен, залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (екзамену, заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії).

Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Здобувачам вищої освіти, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 50 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Здобувачам вищої освіти, які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Інституту. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 50 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Інституту.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі підсумкового контролю (екзамену чи заліку), то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

Підсумкові бали навчальної дисципліни	Підсумкові бали за поточний семестр	Підсумкові бали за попередній семестр	2
--	--	--	----------

Оцінювання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю (робота на семінарських, практичних, лабораторних та інших аудиторних заняттях, самостійна робота, виконання індивідуальних творчих завдань) та підсумкового контролю визначені Кафедрою, зокрема щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної роботи.

Перелік теоретичних питань для підготовки до підсумкового контролю:

Модуль 1

1. Поняття нотаріату. Правова основа діяльності нотаріату України.
2. Органи і посадові особи, що вчиняють нотаріальні дії в Україні.
3. Нотаріус як суб'єкт нотаріальної діяльності.
4. Права й обов'язки нотаріуса.
5. Вчинення нотаріальних дій. Їх правова основа.
6. Таємниця нотаріальних дій.
7. Обмеження в порядку вчинення нотаріальних дій. 8. Кваліфікаційні комісії нотаріату.
9. Свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю.
10. Анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю.
11. Стажист нотаріуса.
12. Нотаріальне діловодство. Звітність. 1
13. Мова нотаріального діловодства.
14. Організація роботи державних нотаріальних контор. Їх керівництво.
15. Оплата вчинення нотаріальних дій у державних нотаріальних конторах.
16. Державні нотаріальні архіви.
17. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності.
18. Реєстраційне посвідчення приватного нотаріуса, його видача й анулювання.
19. Нотаріальний округ.
20. Єдиний реєстр нотаріусів.
21. Відповідальність приватного нотаріуса.
22. Порядок заміщення приватного нотаріуса.
23. Припинення приватної нотаріальної діяльності.
24. Оподаткування прибутків приватного нотаріуса.
25. Контроль за законністю діяльності приватних нотаріусів.
26. Нотаріальні дії, що вчиняються в державних нотаріальних конторах.
27. Нотаріальні дії, що вчиняються приватними нотаріусами.
28. Нотаріальні дії, що вчиняються посадовими особами виконавчих комітетів сільських, селищних, міських Рад народних депутатів.
29. Нотаріальні дії, що вчиняються консульськими установами України.
30. Документи, що дорівнюють до нотаріально засвідченого.

Модуль 2

1. Терміни вчинення нотаріальних дій.
2. Підготовчі дії нотаріуса при вчиненні їм конкретної нотаріальної дії.
3. Підписання нотаріально засвідчених угод, заяв і інших документів.
4. Відмова у вчиненні нотаріальних дій.
5. Види угод, що засвідчуються в нотаріальному порядку.
6. Умови посвідчення угод про відчуження і заставу майна.
7. Посвідчення заповітів. Зміна і скасування заповітів.
8. Дії нотаріуса щодо охорони спадкового майна.
9. Винагорода за цілість спадкового майна.

- 10.Видача грошових сум із спадкового майна.
- 11.Припинення охорони спадкового майна.
- 12.Свідотство про право на спадщину. Терміни його видачі.
- 13.Зміст свідоцтва про право на спадщину за законом і заповітом.
- 14.Порядок накладення заборони відчуження нерухомого майна.
- 15.Зняття заборони відчуження нерухомого майна.
- 16.Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину.
- 17.Порядок прийняття і відмови від спадщини.
- 18.Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину за законом.
- 19.Документи, необхідні нотаріусу при видачі свідоцтва про право на спадщину за законом.
- 20.Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом.
- 21.Документи, необхідні нотаріусу при видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом.
- 22.Свідотство про право власності на частину в загальному майні подружжя на підставі їхньої спільної заяви.
- 23.Свідчення про право власності на частину в загальному майні подружжя у випадку смерті одного з них.
- 24.Видача свідоцтва про придбання житлового будинку з публічних торгів.
- 25.Вимоги до акту про публічні торги житлового будинку.
- 26.Випадки і місце накладення заборони відчуження нерухомого майна.
- 27.Засвідчення вірності копій документів.
- 28.Застосування іноземного права.
- 29.Легалізація документів.
- 30.Застосування права при охороні спадкового майна і при видачі свідоцтва про право на спадщину у відношенні іноземних громадян.

Політика викладання навчальної дисципліни

Жодні форми порушення академічної доброчесності або нетерпимості не толеруються.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ БАЗОВА:

1.Дякович М.М. Хрестоматія нотаріального права України: навч. посібник. К.: Істина, 2018. 480с.

2.Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року. Конвенцію ратифіковано із застереженнями Законом від 10 листопада 1994 року № 240/94-ВР. [Електронний ресурс]: Міжнародний документ. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text.

3.Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів. Приєднання до Конвенції за Законом від 10 січня 2002 року № 2933-III. [Електронний ресурс]: Міжнародний документ. Режим доступу: [Електронний ресурс]: Міжнародний документ. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_082#Text

4. Конституція України [Електронний ресурс]: Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

5. Корнєєва Ю.В. Нотаріат в Україні: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2019. 120с.

6. Настільна книга нотаріуса: практичний посібник. К.: Дакор, 2018. 528с.

7. Нотаріат в Україні: навч. посібник / під. ред. Ю.Никитина. К.: КНТ, 2017. 680с.

8. Про нотаріат [Електронний ресурс]: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-ХІІ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

9. Про Консульський статут України [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 2 квітня 1994 року № 127/94. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/127/94> 8.

10. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 року № 923. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2011-%D0%BF>.

11. Про розмір плати за видачу свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 1994 року № 102. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/102-94-%D0%BF>.

12. Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 року № 1172. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF>.

13. Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 11 липня 2012 року № 1043/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1170-12>.

14. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 27 грудня 2004 року № 142/5/310. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-04>.

15. Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 18 травня 2009 року № 870/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09>.

16. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 4 жовтня 2013 року № 2104/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13>.

17. Про затвердження Положення про вимоги до робочого місця (контори) приватного нотаріуса та здійснення контролю за нотаріальною діяльністю [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 23

березня 2011 року № 888/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-11>.

18. Про затвердження Положення про порядок реєстрації приватної нотаріальної діяльності та заміщення приватного нотаріуса [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України 22 березня 2011 року від 871/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0388-11>.

19. Про затвердження Правил ведення нотаріального діловодства [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 22 грудня 2010 року № 3253/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10>.

20. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 28 липня 2011 року № 1905/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-11>.

21. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації нотаріусів, консультантів державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, помічників приватних нотаріусів [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 28 серпня 2014 року № 1422/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-14>.

22. Про затвердження Порядку проведення перевірки організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів, організації нотаріальної діяльності приватних нотаріусів, дотримання державними і приватними нотаріусами порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства юстиції України від 17 лютого 2014 року № 357/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-14>.

23. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

24. Сердюченко О.В. Нотаріат України: навч. посібник. К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т., 2014. 200с.

25. Тетарчук І.В. Нотаріат України: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2020. 332с.

26. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

27. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Фурса Є.Є., Нікітюк О.М. Нотаріат України. Книга 1. Організація нотаріату (з практикумом). К.: Алерта, 2015. 484с.

ДОПОМІЖНА:

28. Долинська М.С. Основні принципи українського нотаріального право // Науковий вісник. 2017. № 1. С. 99 - 108. Електронний ресурс: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/nvsvy/01_2012/12dmsunp.pdf.

29. Долинська М.С. Порівняльний аналіз доступу до посади нотаріуса

по законодавству України та Польщі // Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 5. С. 111-114. Електронний ресурс: http://www.pap.in.ua/5_2018/29.pdf

30. Долинська М.С. Нотаріальне процесуальне право: поняття та джерела // Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 6. С. 101-104. Електронний ресурс: http://www.pap.in.ua/6_2017/29.pdf

31. Долинська М.С. Особливості реалізації нотаріальної діяльності в незалежній Україні // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2017. Вип. 3 С. 75-84

32. Малик О.В. Правова природа спадкового правовідношення // Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 105-107. Електронний ресурс: http://www.pap.in.ua/1_2018/29.pdf

33. Нелін О.І. Нотаріальна доктрина України: теоретичний синтез // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 1 (102). С. 130-138.

34. Панченко І.С. Встановлення нотаріусом прав на нерухоме майно в провадженні з посвідченням договорів відчуження нерухомого майна // Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 6. С. 133-136. Електронний ресурс: http://www.pap.in.ua/6_2018/37.pdf.

35. Снідевич О.С. Довіреність на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, посвідчена або видана за кордоном, та проблеми її використання в Україні під час вчинення нотаріальних дій // Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 1. С. 127-129. Електронний ресурс: http://www.pap.in.ua/1_2019/36.pdf.

36. Чижмарь К.І., Журавльов Д.В., Нотаріальне діловодство. Правила ведення: практичний посібник. К.: ЦНЛ, 2019. 252с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЕЛЕКТРОННИЙ ФАХОВИЙ ЖУРНАЛ

1. www.journal.npu.org.ua/about/ – Нотаріат України

КОРИСНІ ВЕБ-САЙТИ:

1. www.president.gov.ua – офіційна сторінка Президента України
2. www.rada.gov.ua – Сервер Верховної Ради України
3. www.state.gov.ua – Кабінет Міністрів України
4. www.kmu.gov.ua – урядовий портал Кабінету Міністрів України.
5. www.minjust.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства юстиції України
6. www.bank.gov.ua – Національний банк України
7. www.ukrstat.ua – Державний комітет статистики України.
8. www.reyestr.court.gov.ua - Єдиний державний реєстр судових рішень.
9. www.ccu.gov.ua/uk/index - Конституційний Суд України
10. www.scourt.gov.ua – Верховний Суд України.
11. www.arbitr.gov.ua – Верховний Господарський Суд України.
12. www.vasu.gov.ua – Верховний Апеляційний Суд України.

НАУКОВІ ТА ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ:

1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського.
2. www.nplu.kiev.ua – Національна парламентська бібліотека України
3. www.lsl.lviv.ua – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
4. www.ognb.odessa.ua – Одеська державна наукова бібліотека ім. О.М. Горького.
5. www.korolenko.kharkov.com – Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
6. www-library.univer.kharkov.ua – Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
7. <http://univd.edu.ua/ibportal/> - Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СУДИ:

1. www.icj-cij.org – Міжнародний суд правосуддя (International Court of Justice) www.curia.eu.int – Суд правосуддя Європейських Співтовариств (Court of Justice of the European Communities)
2. www.echr.coe.int – Європейський Суд по захисту прав людини (European Court of Human Rights)
3. www.worldcourts.com – Інформація про міжнародні суди

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ І ФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ:

1. www.imf.org – Міжнародний валютний фонд.
2. www.in.org – Організація Об'єднаних Націй
3. www.wto.org – Світова організація торгівлі
4. www.worldbank.org – Група Світового Банку.

Розробник:

Доцент кафедри управління у сфері
цивільного захисту факультету
цивільного захисту,
кандидат юридичних наук, доцент

Аліна БІЛЕКА